

VLADIMIR ČOLOVIĆ

**OPŠTI I POSEBNI USLOVI OSIGURANJA
KAO SASTAVNI DEO UGOVORA O OSIGURANJU**

U V O D

Činjenica je da su opšti i posebni uslovi sastavni deo ugovora o osiguranju, ali da li su ti uslovi uslov punovažnosti i postojanja ugovora o osiguranju, predstavlja jedno od osnovnih pitanja koje se postavlja, uopšte, u oblasti ugovornog prava osiguranja.

Naime, da li ti uslovi omogućavaju zaključenje i izvršenje, pa, samim tim, i postojanje ugovora o osiguranju, odnosno, da li su oni neophodni za definisanje prava i obaveza stranaka u tom ugovoru. Naveli smo, u naslovu, da su ovi akti sastavni deo ugovora. Nismo naveli da su uslov punovažnosti, kao ni uslov zaključenja ugovora o osiguranju, jer se ugovor o osiguranju smatra zaključenim, kada je ponuda za zaključenje osiguranja prihvaćena.

Međutim, opšti i posebni uslovi predstavljaju element ugovora o osiguranju, bez kojih on ne bi mogao da postoji. Naime, oni predstavljaju sadržinu ugovora o osiguranju i sa njima ugovarač osiguranja mora biti upoznat, odnosno, osigurač ih mora predati ugovaraču osiguranja prilikom zaključenja ugovora o osiguranju.

U Zakonu o obligacionim odnosima (dalje: ZOO)¹ nije posvećena posebna odredba opštim i posebnim uslovima osiguranja, dok je Prednacrt Građanskog zakonika Republike Srbije (dalje: GZ)² posvetio pažnju istim, definišući ih na opšti način i predstavljajući ih kao sastavni deo ugovora o osiguranju.

Da bi mogli da govorimo o opštim i posebnim uslovima osiguranja, kao sastavnom delu ugovora o osiguranju, moramo se osvrnuti na nekoliko pitanja od važnosti, kako za status opštih i posebnih uslova osiguranja, tako i za status samog ugovora o osiguranju. Ta pitanja su sledeća:

1. Šta predstavljaju opšti uslovi, a šta posebni i kakav je njihov odnos? Treba reći da opšti uslovi osiguranja predstavljaju opšte uslove poslovanja jednog osiguravajućeg društva u vezi sa obavljanjem konkretne delatnosti osiguranja. Isto tako, bitno je odrediti i status posebnih uslova u odnosu na opšte, odnosno, da li posebni uslovi mogu da ostupaju od opštih uslova.

2. Kad je ugovor o osiguranju zaključen i da li je potrebno ispunjenje forme za njegovo zaključenje?

3. Da li je od uticaja vrsta osiguranja na status opštih uslova osiguranja u odnosu na ugovor o osiguranju? Kad govorimo o vrsti osiguranja, mislimo, pre svega na razliku između dobrovoljnog u obaveznog osiguranja. Naime, naročito kod obaveznog osiguranja, ugovor o osiguranju predstavlja ugovor po pristupu, odnosno, adhezioni ugovor. Kad govorimo o ugovorima koji imaju tu karakteristiku, moramo jasno odrediti i ulogu opštih uslova prilikom zaključenja istih.

Osim o navedenim pitanjima, govorićemo i o definisanju opštih i posebnih uslova u GZ, kao i o definisanju zaključenja ugovora o osiguranju u nemačkom zakonodavstvu, a osvrnućemo se i na Evropsko ugovorno pravo osiguranja.

OPŠTI I POSEBNI USLOVI OSIGURANJA KAO OPŠTI USLOVI POSLOVANJA

Da bi mogli da definišemo opšte uslove osiguranja, potrebno je da posvetimo pažnju opštim uslovima poslovanja, pod kojima podrazumevamo ugovore koji su spremni za zaključenje. Opšti uslovi poslovanja predstavljaju listu ugovor-

---

Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93, *Sl. list SCG*, br. 1/2003 – Ustavna povelja.

² Prednacrt Građanskog zakonika Republike Srbije, tekst preuzet: http://www.kopaonik-school.org/gradjanski_zakonik.html, preuzeto: 20.07.2018.

nih klauzula, bilo da su sastavni deo ugovora ili se na njih pozivaju stranke u ugovoru. Najvažnija karakteristika opštih uslova poslovanja je njihovo pismeno i jednako formulisanje.

Inače, opšti uslovi poslovanja su, u praksi, sve manje adhezioni ugovori, iako slabija ugovorna strana, uglavnom, bezuslovno prihvata te uslove. Ali, tada postoje određeni mehanizmi koji mogu da smanje ili uklone razliku između jače i slabije ugovorne strane u ugovoru. Tada govorimo o sistemu zaštite potrošača³, u koje spadaju i osiguranici. Opšti uslovi poslovanja ne dovode u pitanje postojanje najbitnijih načela ugovornog odnosa.

No, ono što predstavlja osnovno pitanje kod ugovora koji su zaključeni uz prihvatanje opštih uslova poslovanja, odnosi se na postojanje zajedničke volje ugovornih strana, odnosno, da li je ta volja ograničena. Naravno, o ograničenoj volji govorimo, samo, kad je u pitanju jedna ugovorna strana. Ali, mora se reći da, ovde, ipak ne dolazi do prinudnog prihvatanja navedenih uslova. Kod zaključenja ugovora primenom opštih uslova poslovanja dolazi, najčešće, na taj način da ugovorna strana prihvata te uslove kao sastavni deo ugovora. Ukoliko ugovorne strane utvrde posebne ugovorne klauzule, one imaju prednost nad opštim uslovima poslovanja. Ako su ti uslovi nejasni, tada će se one tumačiti u korist one ugovorne strane koja je slabija, odnosno, koja nije učestvovala u njihovom sastavljanju⁴.

Opšti uslovi poslovanja, sami po sebi, ne čine ugovor, odnosno, obrazac ugovora, već se radi o jednom formularu na koji se pozivaju ugovorne strane. U okviru delatnosti osiguranja, zaključenje ugovora, prihvatanjem unapred formuliranih opštih uslova, koje definiše samo jedna ugovorna strana, postalo je pravilo kod više vrsta osiguranja.

Koji je cilj ovakvog načina zaključenja ugovora o osiguranju? Taj cilj je višestruk, ali se svodi na potrebu ubrzanja postupka zaključenja ugovora, zatim, smanjenje troškova postupka zaključenja ugovora, unifikaciju rizika koji su sastavni deo ugovora o osiguranju, itd. Pomoću unapred pripremljenih formulara izbegavaju se pregovori oko sadržaja ugovora, što je od izuzetnog značaja, kada je reč o slučajevima u kojima se zaključuje veći broj ugovora gotovo jednake sadržine.

Postoji nejednakost između ugovornih strana, a što je posledica strukture ugovora, kojom je izražena velika prednost lica koje je sastavilo ugovor u odno-

---

³ B. Matijević, *Osiguranje (menadžment-ekonomija-pravo)*, Zadar 2010, 289

⁴ B. Matijević, 290.

su prema drugoj strani⁵. Samim tim, jedna ugovorna strana može nametnuti drugoj nepovoljne ugovorne odredbe, kojima se umanjuju ili isključuju prava, koja su sadržana u dispozitivnim propisima. Tada je, na neki način, narušena ugovorna ravnoteža⁶.

Sadržaj svih ugovora, pa tako i opštih uslova, izložen je kontroli na osnovu opštih pravila o ništavosti ugovora, jer njihove odredbe ne smeju da budu u suprotnosti sa prinudnim propisima⁷. I pored takvih opštih ograničenja ugovorne slobode stranaka, radi dodatne zaštite slabije ugovorne strane koja pristupa ugovoru, na osnovu unapred utvrđenih opštih uslova, druge, jače ugovorne strane, opšte pravilo o ništavosti ugovora dodatno je konkretizovano odredbama člana 143. ZOO. Zbog toga što opšti uslovi važe za sve i što se po svom značaju približavaju opštim propisima, u odnosu na njih i na ugovore koji se, na osnovu njih, zaključuju, jače je izražen javni interes za njihovom kontrolom, nego što je to slučaj sa drugim ugovorima, čiju sadržinu stranke zajedno sporazumno utvrđuju.

Ta kontrola se, u stvari, odnosi na odredbe opštih uslova, na koje druga ugovorna strana nije mogla da utiče. Tada govorimo o nepoštenim odredbama. Po nekim opštim kriterijumima, nepoštena ugovorna odredba je ona, o kojoj se nisu pojedinačno vodili pregovori, ako ona, suprotno načelu savesnosti i poštenja, prouzrokuje nejednakost u pravima i obavezama ugovornih strana⁸. Nije bitno da li su stranke zaista pregovarale, već da je postojala faktička mogućnost da stranke pregovaraju o pojedinim elementima ugovora. Znači, prilikom ocene određene odredbe opštih uslova, uopšte, moraju se uzimati u obzir sve okolnosti pre i u vreme zaključenja ugovora, pravna priroda ugovora, vrsta robe ili usluge (osiguranja) koja je predmet činidbe, kao i ostale odredbe tog ugovora, kao i odredbe drugog ugovora sa kojim je ta odredba povezana⁹.

⁵ S. Šimac, "Nevaljanost pojedinih odredbi općih uvjeta iz ugovora o kasko osiguranju motornog vozila - Smije li nemogućnost predocjenja prometne dozvole ukradenog vozila predstavljati zapreku za isplatu osigurnine?" *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991) v. 28, br. 1, 2007, 3.

⁶ S. Šimac, 4.

⁷ Član 103 ZOO.

⁸ A. Pošćić, "Nepoštena klauzula u potrošačkim ugovorima", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 43, 2/2006, Split 2006, 168.

⁹ M. Baretić, Nepoštene ugovorne odredbe, sl. 4, [https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Nepostene_ugovorne_odredbe\[3\].pptx](https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Nepostene_ugovorne_odredbe[3].pptx), preuzeto: 21.07.2018.

Ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo smatra se nepoštenom ako, suprotno načelu savesnosti i poštenja, uzrokuje znatnu neravnotežu u pravima i obavezama ugovornih strana na štetu potrošača¹⁰.

*Opšti uslovi osiguranja kao uslov za obavljanje delatnosti
od strane osiguravajućeg društva*

Obzirom da su opšti uslovi osiguranja opšti uslovi poslovanja osiguravajućeg društva, moramo reći da su ti akti neophodni za osnivanje društva, kao i statut, opšti akti, godišnji plan poslovanja, kao i drugi akti poslovne politike. Ne smemo zaboraviti ni tarife premija. Zakonodavac u svakoj državi mora da detaljno uredi navedene uslove osnivanja osiguravajućih društava. Bez ovih akata, osiguravajuće društvo ne bi moglo da egzistira¹¹.

Kad je u pitanju kontrola opštih uslova osiguranja, ona može biti izvršena na dva načina: prilikom donošenja tih uslova i prilikom primene istih. Kod donošenja opštih uslova, državni organ daje odobrenje ili saglasnost za primenu opštih uslova. Ovaj način kontrole je kod nas, inače, napušten. Kontrola opštih uslova prilikom njihove primene bliža je ugovornom karakteru tih uslova. Naime, ovde se kontrola od strane nadležnog državnog organa vrši, tek, prilikom spora, kada sud ispituje da li su oni u skladu sa zakonom i javnim poretkom ili ne¹².

ZAKLJUČENJE UGOVORA O OSIGURANJU

Zaključenje ugovora o osiguranju ćemo analizirati, pre svega, sa stanovišta odredaba ZOO. Kad je u pitanju GZ, njegove odredbe definišu da je ugovor o osiguranju zaključen kad ponudilac primi izjavu ponuđenog o prihvatu ponude¹³. No, data je i alternativa¹⁴, koja bi bila prihvatljivija, a koja predstavlja odredbu koja je definisana i u ZOO.

---

¹⁰ M. Baretić, sl. 6.

¹¹ V. Čolović, *Osiguravajuća društva*, Beograd 2010., 49.

¹² P. Šulejić, *Pravo osiguranja*, Beograd 2005, 57.

¹³ Član 1400, st. 1 GZ.

¹⁴ Član 1401, alternativa.

Naime, po ZOO, ugovor o osiguranju je zaključen kada stranke potpišu polisu osiguranja ili list pokrića¹⁵. Sadržinu polise ZOO definiše na uobičajen način, odnosno, u njoj moraju biti navedeni svi podaci bitni za definisanje ugovora o osiguranju. Polisa osiguranja može biti privremeno zamenjena listom pokrića u koju se unose bitni sastojci ugovora. ZOO jasno određuje da je osiguravač dužan da upozori ugovarača osiguranja da su opšti i posebni uslovi osiguranja sastavni deo ugovora, kao i da mu preda njihov tekst, ako ti uslovi nisu štampani na samoj polisi. Izvršenje obaveze iz prethodnog stava mora biti konstatovano na polisi¹⁶. Osnovna obaveza osiguravača da obavesti drugu stranu o elementima ugovora o osiguranju, praktično se svodi na blagovremenu predaju opštih uslova osiguranja. Od predaje tih uslova zavisi i obaveza osiguravača nakon nastupanja osiguranog slučaja.

Osim predaje opštih uslova osiguraniku i obaveštavanja o najvažnijim elementima ugovora o osiguranju, veoma je bitno da osiguranik ima pravo i da jednostrane raskine ugovor o osiguranju. Time se omogućava osiguraniku da ima dodatni vremenski period, nakon zaključenja ugovora, u kome on može, dodatno, da razmisli da li želi da ostane obavezan ugovorom. Oni mogu da raskinu ugovor bez navođenja razloga.

Međutim, jednostrani raskid ugovora je u suprotnosti sa načelom *pacta sunt servanda*, iako on štiti osiguranika kao potrošača i pruža još jednu mogućnost da osiguranik odustane od ugovora¹⁷. Ovde možemo govoriti i o pravima osiguravača, vraćanju cele ili dela premije, dejstvima ugovora, eventualnom osiguranom slučaju, koji može nastati u periodu od zaključenja ugovora i njegovog stupanja na snagu do jednostranog raskida.

ZOO definiše i zaštitu ugovornih strana. Naime, po odredbama ovog Zakona, sud može da odbije primenu pojedinih odredbi opštih uslova koje su štetne za jednu od ugovornih strana, odnosno, koje su suprotne načelu uzajamnih davanja. Radi se o primeni člana 143. ZOO kojom je propisano da sud može da odbije primenu pojedinih odredbi opštih uslova. Ova odredba ZOO utvrđuje određena posebna pravila o tumačenju formularnih ugovora koji sadrže opšte uslove poslovanja, za razliku od onih redovnih pravila o tumačenju ugovora iz članova 99–102

¹⁵ Član 901, st. 1 ZOO.

¹⁶ Član 902, st. 1–5 ZOO.

¹⁷ A. Keglević, "Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991), v. 34, br. 1, Rijeka 2013., 219.

ZOO. Ta posebna pravila ZOO je doneo, zbog omogućavanja kontrole pravnih dejstava opštih uslova u vreme njihove primene, a ne u vreme njihovog prethodnog definisanja. Odredba člana 143 ZOO uspostavlja jednakost uzajamnih davanja iz dvostranoobaveznih ugovora, ali istovremeno, omogućava i održavanje ugovora na snazi.

U vezi sa opštim uslovima osiguranja, moramo pomenuti i član 142 ZOO. Odredba ovog člana određuje kad su opšti uslovi punovažni. Oni su punovažni, kada predstavljaju sadržinu ugovora o osiguranju ili se nalaze na njegovoj poledini, odnosno, kada se u nekoj ugovornoj odredbi poziva na njih. Zatim, oni moraju biti objavljeni na uobičajeni način, u nekoj publikaciji ponuđača, u štampi, itd. Takođe, oni ponuđenom moraju biti poznati u času zaključenja ugovora.

Najzad, ako se ne slažu opšti i posebni uslovi, primenjivaće se posebni uslovi¹⁸. Iz ove odredbe možemo zaključiti, da opšti uslovi moraju biti dostupni i poznati da bi mogli da govorimo o valjanosti ugovora o osiguranju. Sam potpis na ugovoru ili na polisi, dokaz je da je druga ugovorna strana – ugovarač osiguranja, osiguranik, upoznat sa tim uslovima, odnosno, da su mu predati. Opšti i posebni uslovi su vezani samo za ugovarača osiguranja, odnosno, osiguranika. S obzirom da se u odnosu osiguranja može pojaviti i treće oštećeno lice, koje nije učestvovalo u zaključenju ugovora (kao npr., kod osiguranja od odgovornosti), postavlja se pitanje da li to lice može isticati kroz prigovor, činjenicu da opšti uslovi nisu predati ugovaraču i da on može ostvarivati, zbog toga, veća prava u odnosu na prava koja su definisana u tim uslovima. Naravno da ne.

Cilj i svrha ugovora u vezi sa statusom i primenom opštih uslova

Kad govorimo o ugovorima, uopšte, govorimo i o ispitivanju cilja i svrhe ugovora. Ali, ne možemo ta dva pojma da poistovetimo. Naime, osnovni pravni cilj ili kauzu, stranke žele da postignu zaključenjem ugovora. Svrha, sa druge strane, obuhvata i sve druge okolnosti koje su do važnosti za zaključenje ugovora. ZOO ne definiše pojam “svrha” ugovora. Ipak, mi ga možemo definisati kao subjektivni element koji su stranke imale na umu kod zaključenja ugovora.

Ispitivanje i cilja i svrhe ugovora je otežano kod ugovora koji su zaključeni na osnovu opštih uslova, s obzirom da se, tada, ne radi o pojedinačnom pregova-

---

¹⁸ S. Šimac, 4.

ranju i zajedničkom formulisanju teksta konkretnog ugovora, već, naprotiv, o jednostranom sastavljanju opštih uslova jedne ugovorne strane, kojima druga ugovorna strana može samo da pristupi. Zbog toga je sud, u ovakvim slučajevima, dužan da utvrdi pojedinačnu volju stranaka kojom su se one rukovodile, sa jedne strane, kod sastavljanja opštih uslova, a sa druge strane, kod pristupanja opštim uslovima, ali i da ocenjuje da li su ti opšti uslovi u skladu sa onim ciljem koji bi prosečno lice želelo da postigne zaključenjem takvog ugovora¹⁹.

Zloupotreba prava je zabranjena, tj. svako korišćenje subjektivnog prava koje predstavlja zloupotrebu povlači za sobom ništavost svih akata. Ako ovakav pojam zloupotrebe prava uporedimo sa pravilom po kome su ništave klauzule opštih uslova ugovora koje su protivne svrsi, dakle, cilju ugovora, nalazimo isti *ratio legis*, odnosno, istu fundamentalnu ideju pravičnosti. Može se reći kako je pravilo iz člana 143 ZOO, kroz vezivanje važnosti opštih uslova uz saglasnost sa svrhom ugovora, na određeni način konkretizacija načela zabrane zloupotrebe prava u ovoj materiji. Kao što se prilikom vršenja bilo kog subjektivnog prava mora voditi računa o cilju zbog kojeg je to pravo priznato, tako se prilikom sastavljanja opštih uslova mora voditi računa o cilju koji stranke imaju pred sobom prilikom zaključenja ugovora.

Nesporno načelo dispozitivnosti daje pravo strankama da urede ugovorne odnose, onako, kako one to smatraju potrebnim, ali ne daje im i pravo da idu preko onoga što treba da predstavlja zajednički i objektivni cilj kome se teži. Zato, čak ni pristanak strane koja pristupa opštim uslovima ne može isključiti primenu ovog opšteg načela koje traži da se poštuju unutrašnja ograničenja subjektivnog prava²⁰.

U pravnoj teoriji u zapadnim zemljama stvorio se termin koji bi kod nas bio teško prevodiv, odnosno, radi se o "relationship contract"²¹, koji bi kod nas mogao da se prevede kao ugovor koji stvara specifične odnose između dve stranke. Ugovor o osiguranju jeste takav ugovor, jer sa jedne strane imamo lice koje osigurava nečiji rizik, odnosno, njegov, eventualni, gubitak imovine, a sa druge strane to lice plaća određeni iznos za to. Međutim, njihov odnos je nejednak. Ugovor o osiguranju je najbolji primer ovakvih ugovora, imajući u vidu da stvarar odnos za-

¹⁹ S. Šimac, 6.

²⁰ S. Šimac, 8.

²¹ Jay M. Feinman, The Insurance Relationship as Relational Contract and the "Fairly Debatable" Rule for the First-Party Bad Faith, San Diego Law Review, vol 46 553, 2009, 556.

visnosti, pogotovo kad je taj ugovor zaključen na osnovu opštih uslova koje je sastavila jedna od tih ugovornih strana²².

DEFINISANJE OPŠTIH I POSEBNIH USLOVA OSIGURANJA U GZ

Kao i ZOO, i GZ definiše obavezu upoznavanja osiguranika sa opštim uslovima osiguranja i predaju tih uslova osiguraniku²³. Naime, osiguravač je dužan da informiše osiguranika da su opšti i posebni uslovi osiguranja sastavni deo ugovora, kao i da mu ih preda, ukoliko oni nisu štampani na samoj polisi. Izvršenje ove obaveze mora da bude konstatovano na polisi. Ako osiguravač ne preda uslove osiguranja osiguraniku, tada će se smatrati da je ugovor zaključen na osnovu elemenata sadržanih u polisi bez isključenja i ograničenja pokrića koji su, inače, sadržani u uslovima osiguranja, kao i da osiguranik za navedeno nije znao ili je kao savesno lice morao znati. Upravo ova odredba govori o važnosti opštih uslova osiguranja za postojanje i izvršenje ugovora o osiguranju, imajući u vidu da će se primenjivati drugačije odredbe od onih koje su, inače, predviđene za određenu vrstu osiguranja. Time se štiti osiguranik, ali se odstupa od pravila koja se primenjuju na određenu vrstu osiguranja.

Takođe, GZ definiše opšte i posebne uslove osiguranja. Naime, po GZ, oni su sastavni delovi ugovora o osiguranju i moraju da sadrže potpunu informaciju o događajima na osnovu kojih nastaje obaveza osiguravača na isplatu naknade iz osiguranja i o slučajevima u kojima je njegova obaveza isključena ili ograničena. Zatim, oni moraju da sadrže način određivanja visine naknade iz osiguranja, zatim rok ispunjenja obaveze osiguravača, uslove plaćanja premije i posledice zbog neplaćanja ili neurednog plaćanja premije.

Zatim, obavezu prijavljivanja okolnosti od značaja za ocenu rizika pre i posle zaključenja ugovora, obaveze osiguranika nakon nastanka osiguranog slučaja i njegovo dokazivanje, prava ugovornih strana na izmenu i otkaz ugovora, mešnu nadležnost suda, itd. Isto tako, nadležni organ koji vrši kontrolu delatnosti osiguranja može da proširi ili smanji broj obaveznih elemenata koje opšti i posebni uslovi osiguranja moraju da sadrže, zavisno od vrste osiguranja i svojstva ugovornih strana²⁴. Ovaj deo odredbe je problematičan ili formulacija nije “naj-

---

²² 557.

²³ Član 1411, st. 1 GZ.

²⁴ Član 1410 GZ.

srećnije” definisana. Naime, trebalo bi da opšta pravila vezana za određenu vrstu osiguranja određuju sadržinu opštih uslova, dok posebni uslovi predstavljaju izraz autonomije volje stranaka, koja, ipak, mora biti ograničena, opštim pravilima u ovoj oblasti. Ako osiguravač u toku trajanja osiguranja, izmeni opšte uslove ili premijski sistem, on je dužan da o tome obavesti ugovarača, najkasnije mesec dana pre isteka tekućeg perioda. Ako ugovarač osiguranja u roku od trideset dana od dana dobijanja obaveštenja o izmenama, ne otkáže ugovor o osiguranju, izmenjeni uslovi i premijski sistem će se primenjivati na početku narednog perioda osiguranja. Ako, pak, otkáže ugovor, onda će se smatrati da ugovor ističe istekom tekućeg perioda osiguranja²⁵. Inače, po našem mišljenju, u okviru ove odredbe trebalo bi dodati stav koji bi glasio:”Izmena opštih uslova osiguranja i premijskog sistema ne može uticati na već zaključeni ugovor o osiguranju, odnosno, tekući period osiguranja, osim ako se stranke ne saglase o tome”. To bi jasnije odredilo odnos osiguravača i ugovarača osiguranja, kao i status opštih uslova koji predstavljaju sadržinu ugovora, ali, tek, kad se stranke saglase o tome.

*Sadržina odredbe o informisanju osiguranika
u nemačkom Zakonu o ugovorima o osiguranju*

U nemačkom Zakonu o ugovorima o osiguranju²⁶ se određuje da je osiguravač obavezan da dostavi blagovremeno osiguraniku, pre nego što osiguranik da saglasnost za zaključenje ugovora, u tekstualnoj formi, opšte uslove ugovora o osiguranju, kao i druge informacije u skladu sa Uredbom o obavezi davanja informacija kod ugovora o osiguranju²⁷, a što se odnosi na pojedinosti u vezi sa ugovorom, koje se odnose na osiguravača, naknadi osiguranja, opštim uslovima osiguranja, postojanju prava opoziva, zatim na informacije koje se odnose u vezi sa životnim osiguranjem, kao što su informacije o obračunu naknade iz osiguranja, modelima naknade, itd., kao i na informacije koje se tiču zdravstvenog osiguranja. Naravno, te informacije se odnose i na slučajeve kad se ugovor zaključuje te-

²⁵ Član 1412 GZ.

²⁶ Gesetz über den Versicherungsvertrag – VVG, Zakon o ugovorima o osiguranju Nemačke, 23.11.2007. (Sav.sl. glasnik I, str. 2631), izmene i dopune u skladu sa čl. 2 Zakona od 20.09.2013. (Sav.sl.glasnik I sr. 3642), izmene i dopune u skladu sa čl. 15 od 17.08.2017. (Sav. sl. glasnik I, sr. 3214); po S.Đorđević, D. Samardžić, *Nemačko ugovorno pravo osiguranja sa prevodom Zakona (VVG)*, Beograd, 2014.

²⁷ Verordnung über Informationspflichten bei Versicherungsverträgen (VVG-Informationspflichten – VVG Info) vom 18 Dezember 2007, BGBl. I S 3004.

lefonski, kao i na način samog dostavljanja tih informacija, odnosno, načina obaveštavanja²⁸. Iz ove odredbe nemačkog Zakona o ugovorima o osiguranju vidi se da je definisana obaveza osiguravača da upozna osiguranika sa svim činjenicama vezanim za sadržinu ugovora, pre nego što dođe do saglasnosti za zaključenje, što govori da upoznavanje sa opštim uslovima osiguranja predstavlja neophodan korak ka zaključenju ugovora. Znači, bez obzira da li je, u međuvremenu, osiguravač izmenio deo opštih uslova osiguranja ili su se stranke dogovorile o nekim elementima ugovorima koji predstavljaju posebne uslove, reći ćemo da je obaveštavanje osiguranika od strane osiguravača o najvažnijim elementima ugovora, neophodan uslov da bi osiguranik pristao na zaključenje ugovora o osiguranju.

OPŠTI USLOVI OSIGURANJA I UGOVORI O OBAVEZKOM OSIGURANJU

Ugovori koji se odnose na obavezna osiguranja se, po pojedinim karakteristikama, razlikuje od ugovora koji se odnosi na dobrovoljna osiguranja, ne samo kad je u pitanju neophodnost njihovog zaključenja, čime se ostvaruju neka druga prava, već i kada govorimo o predmetu osiguranja, načinu njihovog zaključenja, ali i statusu opštih uslova osiguranja. Ipak, kad govorimo o ovim ugovorima, mislimo, pre svega, na osiguranja od odgovornosti u saobraćaju.

Naime, osiguravač je dužan da zaključi ugovor o obaveznom osiguranju u skladu sa uslovima osiguranja i tarifama premija koji su na snazi u vreme zaključenja tog ugovora. U vezi sa tim, osiguravač ne može odbiti ponudu za zaključenje ugovora o obaveznom osiguranju, ako ugovarač osiguranja prihvata uslove osiguranja i tarifu premija društva za odnosnu vrstu osiguranja koji važe u vreme dostavljanja ponude za zaključenje ugovora o osiguranju²⁹. Veoma je bitno odrediti i početak dejstva ugovora o obaveznom osiguranju. Obaveza osiguravača iz ovog ugovora počinje po isteku dvadeset četvrtog časa dana, koji je u ispravi o osiguranju naveden kao početak osiguranja, a prestaje po isteku dvadeset četvrtog časa dana koji je u ispravi o osiguranju naveden kao dan isteka trajanja osiguranja, ako nije drugačije ugovoreno³⁰.

---

²⁸ Par. 7 Zakona o ugovorima o osiguranju Nemačke.

²⁹ Z. Petrović, V. Čolović, N. Mrvić-Petrović, *Obavezna osiguranja u saobraćaju i naknada štete*, Beograd 2010, 17.

³⁰ *Ibidem*.

U svakom slučaju, kod ugovora o obaveznom osiguranju, opšti uslovi imaju “jasniji” status u odnosu na druge ugovore o osiguranju, imajući u vidu da ovde, sa jedne strane, postoji obaveza za ugovarača osiguranja da zaključi ovaj ugovor, ali, s druge strane, i obaveza osiguravača da postupi po unapred utvrđenim opštim uslovima, ako su oni prihvaćeni od strane ugovarača. Osim toga, ovi ugovori su primer da se opšti uslovi prihvataju bez utvrđivanja posebnih uslova zbog same vrste ugovora o osiguranju i načina zaključenja istih.

ODNOS OPŠTIH I POSEBNIH USLOVA I ULOGA POLISE OSIGURANJA U ZAKLJUČENJU UGOVORA

Veoma često se ugovor o osiguranju ne zaključuje u posebnoj formi, odnosno, formi ugovora. Od same vrste osiguranja zavisi, da li će se posebno potpisati ugovor o osiguranju, pored postojanja polise. Potpis na polisi osiguraja znači da je ugovor o osiguranju zaključen, tj., da su prihvaćeni opšti i posebni uslovi osiguranja. Polisa je pismeno koje osiguravač izdaje osiguraniku i u koju su uneti svi važniji elementi ugovora o osiguranju, a često i niz pravila koja regulišu odnos osiguranja, a koja je osiguravač jednostrano utvrdio i osiguranik prihvatio³¹. Međutim, ona ima i određene nedostatke.

Ako imamo u vidu odnos opštih i posebnih uslova, onda posebni uslovi moraju biti tačno navedeni. Ako nije zaključen poseban ugovor o osiguranju, znači da bi polisa morala da sadrži sve elemente koje su sastavni deo posebnih uslova. Sa druge strane, kad su u pitanju opšti uslovi, ova definicija navodi da polisa često sadrži i niz pravila koja predstavljaju opšte uslove. Naime, opšti uslovi moraju se u celini prihvatiti od strane obe ugovorne strane, s tim, što one mogu utvrditi i neka posebna pravila koja predstavljaju posebne uslove.

Moramo imati u vidu da posebni uslovi osiguranja predstavljaju ugovorne odredbe o kojima strane pregovaraju prilikom zaključenja ugovora. To su uslovi polise. Te odredbe se odnose na rizik od koga se osigurava, stvari ili lica koja se osiguravaju, imena ugovarača ili osiguranika, sumu osiguranja, premiju i sl. Posebne uslove prihvata osiguranik po svom izboru u okviru ponude koju priprema osiguravač³². Ugovorne strane mogu i da odstupe od opštih uslova u celini ili

---

³¹ V. Jovanović., *Osiguranje u privredi*, Zagreb 1962, 78.

³² P. Šulejić, 53.

delimično. Ako odstupe od opštih uslova, to neće značiti da je ugovor nepunovažan³³.

Čim se mogu utvrditi posebni uslovi koji će važiti samo za konkretan ugovor, autonomija volje nije potpuno ugrožena. Naime, ugovarač može da utiče da se opšti uslovi primenjuju u izmenjenom obliku, što se mora konstatovati u polisi³⁴. Pojedini autori kažu da se tada zaključuje poseban ugovor koji ima veću pravnu snagu od opštih i posebnih uslova³⁵. Ne bi mogli sa tim da se, u potpunosti, složimo, imajući u vidu da, u takvom slučaju, dolazi do definisanja posebnih uslova koji su sastavni deo ugovora o osiguranju.

Dalje, ti autori se pozivaju na na član 902., st. 5 ZOO, u kome se kaže da se u slučaju neslaganja neke odredbe opštih i posebnih uslova i neke odredbe polise osiguranja primenjuju odredbe polise³⁶. Ako se vratimo na definiciju posebnih uslova, videćemo da se odredbe tih uslova nalaze na polisi. Ako odredbe polise drugačije definišemo, onda moramo odgovoriti na pitanje šta su posebni uslovi i gde se nalaze. Činjenica je da polisu treba razlikovati od ugovora o osiguranju, ali polisa mora biti u saglasnosti sa ugovorom o osiguranju.

PRINCIPI EVROPSKOG UGOVORNOG PRAVA OSIGURANJA I ZAKLJUČENJE UGOVORA O OSIGURANJU

Principi Evropskog ugovornog prava osiguranja definišu obaveze stranaka pre zaključenja ugovora o osiguranju, odnosno, obaveze u toku pregovora, a to su: - obaveza osiguravača da dostavi upitnik ugovaraču o osiguranju, dok je ugovarač osiguranja obavezan da odgovori na sva pitanja, odnosno, ugovarač osiguranja je u obavezi da saopšti sve relevantne činjenice vezane za predmet osiguranja³⁷. Definicija ugovora o osiguranju, po ovim principima, svodi se na određivanje obaveza ugovornih strana – osiguravača i ugovarača osiguranja, s tim što se, dalje, uređuje i obaveza osiguravača da dostavi dokumenta ugovaraču osiguranja iz kojih će se on upoznati sa uslovima osiguranja i drugim informacijama, vezanim, pre sve-

---

³³ P. Šulejić, 54.

³⁴ D. Mrkšić, Z. Petrović, K. Ivančević, *Pravo osiguranja*, Novi Sad 2006, 46.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ D. Mrkšić, Z. Petrović, K. Ivančević, 46.

³⁷ O.J. Luijk, Do the Principles of European Insurance Contract Law Go Too Far in Protecting the Policyholder? <http://www.juridicainternational.eu/?id=14838>, preuzeto: 01.08.2018.

ga, za osiguravača³⁸, itd. Isto tako posvećuju se odredbe i obavezi obaveštavanja o elementima vezanim za pokrivanje rizika³⁹, itd.

Nije u svim nacionalnim zakonodavstvima ugovor o osiguranju definisan na opšti način. Definicija koja je prihvaćena u EUPO govori o prihvatanju opštih pravila vezanih za obaveze osiguravača i ugovarača osiguranja. Naime, po ovim pravilima, ugovor o osiguranju je takav ugovor u kome jedna ugovorna strana, osiguravač, obezbeđuje drugoj ugovornoj strani ugovaraču osiguranja, pokriće od tačno od određenih rizika u zamenu za premiju osiguranja koju plaća ugovarač osiguranja. Obaveze stranaka se, po navedenom, svode na transfer rizika od strane ugovarača osiguranja ka osiguravaču, kao i na plaćanje premije osiguravaču od strane ugovarača⁴⁰.

ZAKLJUČAK

Osiguranje predstavlja specifičnu delatnost koja zahteva definisanje bitnih elemenata ugovora, kako bi se poštovala opšta pravila vezana za svaku vrstu osiguranja, kao i sam način zaključenja ugovora o osiguranju. Ta pravila se nalaze u opštim uslovima osiguranja, a ugovorne stranke su slobodne da definišu pojedine elemente u skladu sa predmetom osiguranja, rizikom koji se osigurava, specifičnosti vezane za osiguranika, itd. Od definisanja posebnih uslova zavisiće i visina premije osiguranja. Ugovor o osiguranju se zaključuje prihvatom ponude. No, dokaz da je ugovor zaključen predstavlja potpis na ugovoru ili polisi, odnosno, listu pokrića.

U svakom slučaju, opšte uslove sastavlja osiguravač, pretpostavljeno jača strana u ugovoru. Ugovarač osiguranja može, ali i ne mora prihvatiti te uslove. Sigurno je da osiguravač mora da uskladi te uslove sa opštim pravilima, kako bi, uopšte, mogao da obavlja delatnost osiguranja. Autonomija volje nije u potpunosti ugrožena, kako smo rekli, imajući u vidu da i jedna i druga strana odlučuju da li će se ugovor zaključiti, a pojedine vrste ugovora o osiguranju (pre svega, obavezna), kao i pojedine vrste osiguranja, zahtevaju postojanje unapred definisanih

---

³⁸ Art. 2:201 Principa Evropskog ugovornog prava.

³⁹ Art. 2:202, 2:203 Principa Evropskog ugovornog prava.

⁴⁰ *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, prepared by the project Group Restatement of the European Insurance Contract Law established by Fritz Reichert, sellier.european law publishers, 2009, 49.

pravila koja će predstavljati sadržinu ugovora, imajući u vidu potrebe, ne samo, tržišta osiguranja, već i funkcionisanje pravnog sistema, uopšte.

VLADIMIR ČOLOVIĆ, Ph.D.,
Principal Research Fellow, Institute
of Comparative Law, Belgrade

GENERAL AND SPECIAL INSURANCE CONDITIONS
AS A INTEGRAL PART OF THE INSURANCE CONTRACT

Summary

General and special insurance conditions are an integral part of the insurance contract. These conditions are different depending on the type of insurance. The insurer is obliged to inform the policyholder with general conditions, and the parties, when concluding the insurance contract, define the special conditions. The basic questions raised in this paper refer to the status of general and special insurance conditions in relation to the insurance contract, then, to the moment of conclusion of the insurance contract, as well as the obligation to inform the policyholder with general and special conditions of insurance by the insurer, that is, the obligation to submit these conditions in written form. The author has paid attention to the provisions of the Preliminary Draft of the Civil Code of Serbia regarding general and special conditions of insurance, and also refers to regulating the conclusion of the insurance contract in the Act on Obligations of Serbia and in German legislation.